

Slovenci v Italiji: z novo politiko v novo obdobje

V uvodnem poročilu na posvetu DSL na Opčinah na temo "Slovenci v Italiji: z novo politiko v novo obdobje" je Miloš Budin najprej podčrtal ugotovitev, da se razprava o novi politiki, ki jo vsekakor zahtevajo nove razmere v Evropi in državi, komaj začena. Ne le, da ne smemo kot narodnostna skupnost v Italiji zaostajati za naglimi spremembami, marveč truditi se moramo, da bomo kot manjšina pravi protagonisti v procesih reformiranja italijanske družbe in države. Dosedanji režim in sistem sta se izčrpala in najvidnejši dokaz je v tem, da so dosedanje oblastvene stranke izgubile večino oziroma številke za oblast.

Na dnevnem redu so zato nujna po drugačnih političnih izbirah in seveda reforme (volilna, institucionalne itd.), ki jih Slovenci ne smemo enostavno čakati "na bregu" z našimi zahtevami, ampak moramo aktivno pomagati oblikovati napredno gibanje za reforme!

Kot v vseh prehodnih nestabilnih obdobjih, je tudi tokrat zelo glasna desnica, ki občuteno pogojuje tudi vzdušje in politične sile v Trstu in deželi. Slovenci in nasploh demokratično gibanje nismo še izdelali prave strategije za nov čas, dajemo vtis politične zbežanosti, neogibna je improviziranost: premočno je prisotna težnja po izolaciji, češ da bomo sami, brez pomoči oziroma sodelovanja najbolje rešili stvari. Taka težnja je morda razumljiva, a ni politično na mestu, ker vodi v "vidno, sensacionalno" nastopanje, to pa pomeni v etnično reduktivnost, nakar v kontrapozicijo, ki je

Glavne misli iz uvodnega poročila na posvetu na Opčinah

prerogativa desnice. Kontrapozicija je za nas porazna, ker smo kot manjšina objektivno šibkejši: za našo skupnost je nujno, da je družba ne doživlja kot konfliktualni del, marveč da nas večina sprejme kot pozitiven normalen sestavni del tukajšnje stvarnosti.

Še zdaleč ne gre za to, da bi se morali mi odpovedati svojemu, ampak

za to, da se kot Slovenci vključimo v oblikovanje naprednega političnega tabora ali fronte, ki naj doseže privrženstvo več kot polovico volilcev. To bo najbrž odgovarjalo tudi novemu volilnemu sistemu po reformi, ki bo - upamo - narekoval tekmo med naprednim in konzervativnim taborom, v bistvu med levico in desnico, med karteli ali ka-

korkoli povezanimi strankami in silami. Cilj ne bo več procent za posamezno stranko, marveč rezultat 51% ali vsekakor večina.

Za nami je zdaj čas levih centrov in sredinskih vlad, ko smo vladne koalicije pogojevali iz močnih okopov opozicije (v Italiji in v Trstu). Prav zato, da smo lahko uspešno pogojevali vladajoče, so bile naše

zahteve maksimalne, to je take, za katere smo vnaprej vedeli, da bodo sprejete le delno. To velja za vsa vprašanja, vključno tista, ki zadevajo naše pravice. Zato lahko rečemo, da so bili rezultati v prid naše manjšine (kolikor jih je pač bilo) vsekakor sad tudi močne politične opozicije. Sama prisotnost slovenskih predstavnikov (SSK in PSI) v upravnih koalicijah je postala brez učinka takrat, ko je opozicija začela izgubljati svojo nekdanjo moč.

Tudi naše morebitne napake v politični impostaciji v preteklih letih pa ne morejo opravičiti odgovornost dosedanjih večin, ker niso rešile naših vprašanj. Večina je pač večina...

In danes smo tu, nekako v defenzivi:

1. konkretnih rezultatov na "zaščitni" ravni je prav malo (izredno pozitivna rabsodba TAR v zvezi s statutom doberdobske občine je prava izjema) in z raznimi Staffieriji kar nazadujemo; deželni zakon za finančno podporo naši kulturi je omejevalen za našo avtonomijo in kulturno suverenost; konvencija za slovensko televizijo je po 17 letih dočakana: bosta zajamčeni naša kulturna in intelektualna avtonomija in pluralnost?

2. notranja struktura manjšine je danes šibkejša, začenši z gospodarstvom, kar se še kako pozna na vseh področjih, kajti možne so dodatne napake oziroma ošibitve; novost predstavlja projekt Primorski dnevnik-Republika, ki je zanimiv in originalen, a tvegan, ker zgleda, da je vse podrejeno komercialno fi-

(nadaljevanje na 4. strani)

Koliko prahu za prazen nič!

Lani smo se ukvarjali s Cossigovimi tanki letos s ZFIC.

Koliko prahu za prazen nič! Prah, ki samo prekriva aktualne in dramatične probleme tega mesta, ki se noče rešiti spon preteklosti, ki očitno ne more gledati naprej. Histerične reakcije nacionalističnih krogov na dejstvo, da je Slovenija, tudi formalno, postala naslednica Jugoslavije za doslej sklenjene sporazume so le nepošten in nevaren način netenja konfliktov, lovišče glasov na desni. Cena, ki ga mora plačati mesto za tako neodgovornost pa utegne biti tokrat zares previsoka.

Vsem je jasno, da Italija in Slovenija morata tesno sodelovati za ridefinicijo vsebine Osimskega sporazuma; menjal je eden od subjektov, korenito se je spremenilo politično in ekonomsko prizorišče, nerešeno in še bolj zamotano je vprašanje etničnih manjšin. Vse to zahteva temeljito razpravo med partnerji in posodobitev sporazumov, kot se normalno razvijajo mednarodni diplomatski, ekonomski, kulturni odnosi. In to po vsem svetu. O tem nima nihče nobenega dvoma, ne v Italiji ne v Sloveniji! Od italijanske vlade pa moramo zahtevati večjo

resnost in pozornost pri tej obravnavi. Doslej je bilo njeno delovanje preveč pogojeno od nacionalističnih izbruhov Trsta. Danes za to odvisnost, plačujemo vsi v Trstu, v prvi vrsti pa plačuje slovenska manjšina, ki kljub obljubam na narodni in mednarodni ravni, nima še pravne zaščite.

V tem kontekstu je vprašanje referendumu o prosti industrijski coni na Krasu gola demagogija, ki prikriva povsem drugačne cilje, kot se jasno kaže v geslih in besedah, ki spremljajo to sterilno razpravo. Vztrajati v takem ozračju pa utegne biti pogubno za Trst, ki bi potrebovalo, tudi in predvsem zaradi hude ekonomske krize, da bi se gojilo kulturno sodelovanje in kooperacije s sosedi. Sosedi, ki se bodo prej ali slej naveličali teh stalnih poskusov netenja napetosti in negotovosti na meji in bodo iskali gotovosti in miru pri drugih narodih.

To pa utegne biti pogubno predvsem za italijansko manjšino, ki živi na Hrvaškem. Nacionalistična hrvaška vlada bo imela v tem smislu proste roke in dober izgovor pri teptanju pravic Italijanov. Do take mere vodi slepa in neodgovorna politika nacionalistov v Trstu!

Napredne koalicije v kraških rajonskih svetih

Kraška rajonska sosveta sta proti vsem pričakovanjem na prvi seji izvolila predsednika in podpredsednika in sicer na povsem drugačnih osnovah kot se je to dogajalo v prejšnjih letih.

ZAHODNOKRAŠKI RAJONSKI SVET

Razgibana razprava, vendar konstruktivno vzdušje na zasedanju rajonskega sveta za Zahodni Kras, ki je skoro tri mesece po prvem neuspelem poskusu ponovno izbiral predsednika. Ob prisotnosti velike večine svetovalcev - za odsotnost sta se opravičila le en svetovalec DSL in PSI ter pod predstvom DC Zacchigne se je le z rahlo zamudo začela razprava, ki se je podrobneje lotila predloženih programov; okvirnega skupnega besedila zaveznitva DSL, SSK in SKP, programa listarskega predstavnika in

nekaterih programskih točk demokršćanske skupine, ki sicer ni dodelala organskega besedila. Če na grobo povzamemo diskusijo, je bilo iz nje razvidno, da je tristrankarski program volilne večine (9 svetovalcev na 16) vseboval izčrpen niz načelnih obvez

o skrbi za širši spekter problemov, v njem je bil močno in prejudicialno podčrtan skupni odnos do manjšinske problematike, sožitja in županovih razglašanih pobud proti slovensčini v javnosti, zato se je listar distanciral od večinske kritike na račun župana in se prizadeto umaknil z misovskim kolegom po še zadnjem, neuspelem zagovarjanju teze, da bi predsednik sveta bil predsednik vseh, samo če bi komuniciral s kolegi obeh narodnosti zgolj v italijanščini.

Glasovanje je nato potrdilo skupnega kandidata večine svetovalca DSL prof. Dušana Križmana, za prvega podpredsednika je bil izbran prof. Bogdan Kralj (SSK) za drugega Zdravko Babič (SKP).

Na program in kandidate so pristali tudi nekateri demokristjani, kar bi lahko bilo v tem mandatu osnova za

(nadaljevanje na 2. strani)

Napredne koalicije...

(nadaljevanje s 1 strani)

konstruktivna soočanja in skupne pobjude. Sicer pa nad vsem lebdi nesprevidljiva usoda tržaške občinske uprave.

(P)

VZHODNOKRAŠKI
RAJONSKI SVET

Na Vzhodnem Krasu sta bila kot znano izvoljena za predsednico Silvana Moro, svetovalka Krščanske demokracije, David Zlobec svetovalec Slovenske skupnosti pa za podpredsednika. Prejela sta glasove svojih strank in socialistov ter Demokratične stranke levice. Morovo je podprl tudi svetovalec Liste za Trst Rauber, za program pa so glasovali tudi svetovalci Komunistične prenove.

Že iz navajanja golih podatkov je razvidno, da gre za veliko novost. Izolirani so bili mislovci in listarji. Preprečen je bil načrt, da bi se ustvarila kontrapozicija med Italijani in Slovenci in da bi na tej osnovi zmagali predstavniki desničarskih strank. V rajonskem svetu namreč sedi šest Slovencev in osem Italijanov, od katerih sta dva predstavnika Severne lige, ki sta jasno povedala, da ne nameravata sodelovati pri pogajanjih, kjer bi prišlo na dan vprašanje narodnosti. Položaj kontrapozicije bi torej utegnili ustvariti po šest svetovalcev na vsaki strani, toda z najstarejšim svetovalcem na strani desnice, kar bi omogočilo izvolitev predstavnika Liste. Pogajanja niso bila niti lahka niti kratka. Začela jih je DSL, ki si je od vsega začetka postavila kot cilj, poleg že omenjenega sodelovanja med svetovalci obeh narodnosti, da naveže stike na krajevni ravni, torej brez vmešavanja tajništva strank, kar obenem pomeni izven tistega sistema lotizacije, ki je doslej odločal o vseh upravnih organih ne le na občinski ali pokrajinski ravni, temveč kar

na državni, ko so tajniki v Rimu odločali: to občino meni, tisto banko tebi. Kot tretji cilj so si postavili, da izvolijo izključno ljudi, ki so sposobni in pošteni in ki kot taki lahko jamčijo za konkretno izvajanje programa. Predpostavke so se izkazale za pravilne in tudi uspešne. O spoštovanju, ki ga uživa predsednica Moro, še posebej priča dejstvo, da jo je podprl svetovalec Liste Ravbar, ravno tisti Ravbar, ki je podpisoval znane strupene članke v tržaškem italijanskem časopisu. Ravbar sicer ni glasoval za program, toda to bi bilo verjetno preveč, saj gre za takšen program, ki ne more biti v skladu s stališči te stranke. V četrtem členu namreč predvideva, da bo rajonski sosvet podpiral krepitev duha omikanega in mirnega sožitja med Italijani in Slovenci, ki živijo v teh krajih, v spoštovanju pravic vseh državljanov. Program se nadalje zavzema za okrepitev vloge organov krajevne avtonomije in za čimprejšnjo odobritev izvajalnih norm za njih delo, kot tudi za delo Jusarskih odborov. V nadaljevanju navaja vrsto konkretnih potreb krajevnega prebivalstva.

Dogovor v vzhodnokraškem rajonskem svetu je pomemben trenutek v tržaškem političnem življenju. Ustvarilo se je sodelovanje med zelo različnimi političnimi silami, ki je bilo sposobno odriniti desnico. To je rezultat dogovarjanja med ljudmi, ki jim je res pri srcu dobro upravljanje javnih zadev in ne skrbijo za politične špekulacije ali kakršnekoli igre. Upati je, da se bo takšen način dela uveljavil tudi v širših okvirih kajti to je edina pot, ki Trst lahko pripelje iz sedanja nezgodovinske realnosti, kjer desnica lahko izrabi v svojo korist nesposobnost demokratičnih sil, da najdejo skupni jezik.

TČ

Politični program okrožja za Zahodni Kras

Podpisani svetovalci Zahodnokraškega rajonskega sveta soglašajo o sledečih ugotovitvah in predlogih:

Dolgoletno sožitje med avtohtonim slovenskim prebivalstvom in italijanskimi sodržavljanji istrskega izvora v novih naseljih ter še drugimi občani nalaga javnim upraviteljem največjo skrb za krepitev skupnega premoženja, ki ga tvorijo medsebojno poznavanje, spoštovanje in sodelovanje obeh skupnosti, ki mora temeljiti na priznavanju enakega dostojanstva jezikovnega, zgodovinskega in kulturnega izročila.

Po obsegu, oddaljenosti od občinskih osrednjih uradov, po družbenih in kulturnih značilnostih sodi območje Zahodnokraškega sveta med najmanj sporne in objektivno utemeljene občinske upravne podenote. Odtod naše nasprotovanje nameravanemu spajanju tega območja v večje enote.

Novi pravilnik o delovanju rajonskih svetov, ki ga predvideva in narekuje občinski statut, naj bo sad tesnega sodelovanja med občinskim svetom in rajonskimi sveti. Pravilnik naj omogoča dodelitev z osebje in finančnimi sredstvi podprtih pooblastil na tistih upravnih področjih, ki terjajo sprotno ugotavljanje in reševanje problemov v krajevni stvarnosti na temelju okvirnih sklepov občinskega sveta in specifičnih proračunskih postavk.

Novi pravilnik naj spoštuje razsodbo Ustavnega sodišča št. 28 iz leta 1982, ki priznava, da je pravica do uporabe materinščine v vseh odnosih z javno oblastjo minimalna oblika zaščite neke jezikovne manjšine, v danem primeru slovenske. V tem duhu podpisani svetovalci zavezujejo sebe in predlaganega predsednika k zavračanju nedavne odredbe sedanjega župana, ki prepoveduje sprejemanje vlog v

neitalijanskem jeziku, in k zagotavljanju dvojezičnega občevarja rajonskega sveta z javnostjo. Dosledno s tem se bo večina v rajonskem svetu zavzela pri pristojnih oblasteh za uradno priznanje izvornih slovenskih krajevnih imen za Križ, Prosek in Kontovel.

Zaščita izvorne kulturne podobe Zahodnega Krasa in skrb za rast življenjske kakovosti nalagata rajonskemu svetu aktivno spremljanje priprave in oblikovanja predloga o novem občinskem regulacijskem načrtu, da bi s preohlapnimi merili, ki ne upoštevajo demografskih silnic, ne skalil ravnovesja med okoljem in naseljenim bremenom, ki je v danih razmerah še znosno in obvladljivo. Zato bo rajonski svet spodbujal Občino, naj od deželni oblasti izterja ustrezna zakonska določila, ki naj namenijo primerna finančna sredstva obnovi sicer zaščitenega stavbnega premoženja v mejah območja podrobnostnih načrtov zgodovinskih vaških jeder.

V tem oziru je za občinsko upravo skrajni čas, da oskrbi kraško območje s sodobnim grezničnim omrežjem. Komunalno podjetje ACEGA naj v napovedanih rokih napelje plinsko omrežje do porabnikov in ojači električno napeljavno in razsvetljavo, kjer sta neustrezni.

Rajonski svet bo podpiral razvoj lokalnih gospodarskih dejavnosti (obrtni, kmetijstva, gostinstva).

Stopnjevanje avtomobilskega prometa sploh in prometna gneča, ki jo povzročata vse gostejše trgovinsko poslovanje na Proseku in odsotnost kriške obvoznice med Kriškim bregom in pokrajinsko cesto, narekujeta smotno stokovno urbanistično rešitev, ki naj v čim manjši meri prizadene interese zasebnikov in trgovin.

Podpisani rajonski svetovalci sodijo, da je vloga domačih kulturnih, športnih in gospodarskih društev nenadomestljiva in da jim mora občinska uprava streči po svojih najboljših močeh. Rajonski svet naj bo zato s predsednikom na čelu glasnik potreb društvenega delovanja med občani obeh narodnosti pred občinskimi in siceršnjimi oblastmi. Posebne pozornosti naj bo v tem okviru deležno društveno delovanje mladih ob oživitvi že obstoječih dotrajanih občinskih prostorov (rekreatorijev, ki jih je treba sodobno preurediti).

Rajonski svet bo v tvornem sodelovanju s šolskimi oblastmi in združenji staršev opozarjal občinsko upravo na pomanjkljivosti pri vzdrževanju šolskih poslopij; prav tako bo skrbel za gospodarno uporabo in vzdrževanje siceršnjega občinskega premoženja.

V okviru zanimanja za športne strukture bo rajonski svet zahteval od pristojnih dejavnikov dokončanje kriškega športnega igrišča; zavzel se bo za to, da bi se prostor v neposredni bližini opremil za gojenje drugih športnih, rekreacijskih in kulturnih dejavnosti (vaških praznikov, prireditve ob prazniku vaškega zavetnika ipd.). Podprl bo uresničitev javnih načrtov in zasebnih pobud na športnem področju.

Rajonski svet bo s pristojnimi upravami skušal približati občanom uživanje zdravstvenih storitev in socialnega skrbstva. Obvezuje se, da bo podprl ustanovitev in poslovanje ustanov za starostnike in prizadete.

Svet bo podprl konstituiranje Jusarskih odborov, kjer jih še ni.

Pri svojem delovanju se namerava rajonski svet opreti na delo ustreznih komisij, h katerim želi privabiti zastopnike domačih društev in strokovnjake.

Program krajevnega sosveta za Vzhodni Kras

1. Krajevni sosvet se obvezuje, da bo predstavljal prizadevanja in potrebe prebivalstva na Vzhodnem Krasu na podlagi poglavja o decentralizaciji, ki je predvidena v Statutu tržaške Občine in Pravilnika za Krajevne sosvete v luči demokratičnega soočanja z državljanji.

2. Krajevni sosvet se obvezuje, da bo v tem okviru jamčil z ustreznimi pobudami in s konstruktivnim doprinosom za takojšnjo odobritev novega Pravilnika o delovanju krajevnih svetov s strani tržaške Občine. Novi Pravilnik bo moral krajevnim svetom dodeliti točno določene aktivno-administrativne pristojnosti v specifičnih sektorjih, ki imajo prvenstveni krajevni in rajonski pomen. Vzhodnokraški sosvet bo zahteval ob upoštevanju zemljepisnih in drugih značilnosti rajona v okviru tržaške občine, da se v novi Pravilnik o decentralizaciji vnesejo dodatne pristojnosti za posege in usluge v sektorjih, ki so neposredno povezani s krajevnim prebivalstvom in se nenazadnje tudi ponovno potrdi člen 27 sedanjega Pravilnika.

3. Za boljše izvajanje svojega demokratičnega mandata, svojih nalog in aktivnosti ima krajevni sosvet namen stalno vzdrževati in razvijati koristno sodelovanje s prebivalstvom in z različnimi krajevnimi stvarnostmi, ki delujejo na tem teritoriju; s tako ugotovljenimi željami in potrebami bo reševal različne probleme vzhodnega Krasa.

4. Krajevni sosvet namerava v izvajanju svojih dejavnostih spodbujati omikano in mirno sožitje med Italijani in Slovenci v spoštovanju pravic vseh državljanov.

5. Krajevni sosvet meni, da je potrebno konkretno delovati v okviru svojih kompetenc, ki mu bodo morale biti dodeljene in v soočanju in sodelovanju z javno upravo za specifično varstvo in ovrednotenje posebnih značilnosti kraškega teritorija in krajevnega prebivalstva. V tem okviru si bo Krajevni sosvet prizadeval, da postane avtonomni, aktivni in nenadomestljivi sogovornik v vseh pripravljajalnih fazah načrtov in pobud, ki zadevajo Vzhodni Kras.

6. Krajevni sosvet bo zaprosil tržaško Občino, da se v smislu svojega Statuta takoj odobri Pravilnik za delovanje jusarskih odborov in jim tako zajamči popolno legitimnost.

DSL - TRŽAŠKA FEDERACIJA

ORGANIZACIJSKA KONFERENCA

19. in 20. novembra
ob 17. uri

V KONFERENČNI DVORANI SEJMIŠČA
(Trg De Gasperi 1)

Javna razprava o statutu občine Doberdob

Prve dni oktobra je bilo v Doberdobu pomembno srečanje, ki sta ga organizirala Slovenska komponenta DSL in krajevna sekcija Jože Srebrnič. DSL je hotela namreč prav sredi Doberdoba pozdraviti odobritev občinskega statuta v katerem se priznava, na podlagi že obstoječih zakonov rabo slovenskega jezika v javni upravi, predvsem pa raba slovenskega jezika, ali bolje dvojezično poslovanje v občini Doberdob. K srečanju so bili povabljeni župan doberdobske občine Mario Lavrenčič, odvetnika sen. Nereo Battello in Peter Sanzin ter načelnik Slovenske komponente DSL in deželni svetovalec Miloš Budin. Kot posebni gost je za mizo sedel tudi slovenski senator Darko Bratina.

Večer je uvedel tajnik doberdobske sekcije DSL Nordio Gergolet, ki je na kratko orisal pomembno pridobitev in je nato podal besedo Mariu Lavrenčiču. Župan je govoril o sestavi statuta in o poteku postopka, za katerim stojijo pravzaprav vse tri slovenske občine na Goriškem. Po odklonitvi dvojezičnih statutarov Števerjana, Sovodnj in Doberdoba, so namreč slovenske uprave zaupale priziv na TAR (Administrativno prizivno sodišče) odvetnikoma Battellu in Sanzinu. Lavrenčič je zadovoljen z odgovorom TARA in meni, da se bo zadeva pozitivno rešila tudi za Sovodnje in Števerjan. Zanimivo pa je, da se za obe ti občini stvar še zavlačuje.

Nato je spregovoril odvetnik Battello, ki je obrazložil postopek, hkrati pa je povedal, da je prva faza mimo in da se je treba pripraviti na drugo. Battello je namreč povedal, da se deželna uprava lahko pritoži na Državni svet (Consiglio di Stato). Državni organ se mora izreči v roku

šestdesetih dni. Battello je dejal tudi, da je predvidena tudi možnost, da se na zahtevo Občinske uprave Državni svet opredeli pozitivno ali negativno glede rabsodbe TARA. Če pa v enem letu se nihče ne pritoži je ta avtomatično sprejeta in ima občo veljavo. Battello je bil mnenja, da se je treba dobro zamisliti glede vseh teh možnosti in posledično ukrepati. Odvetnik Sanzin je potrdil tehnični čas za odobritev rabsodbe, po njegovem mnenju pa bi bilo dobro, če bi se Državni svet izrekel v pozitivnem smislu, kar bi preprečilo vsakršni priziv s strani deželne vlade. Tudi drugi povabljeni gostje so izrazili svoje misli, vendar je prevladala previdnost. Z ene strani se spleča počakati, da se leto izteče. Budin je namreč povedal, da je stopil v stik z različnimi politikami deželne vlade in zglede, da ni nobenega namena do vložitve priziva. Seveda pa se položaj lahko spremeni že spomladi, ko bodo deželne volitve in lahko pride do preobrata v deželni upravi. Z druge strani sta bila oba odvetnika mnenja, da bi v tem trenutku bilo zelo tvegano zahtevati od Državnega sveta, da se izreče, ker, po Battellovem mnenju, so dobre možnosti, da se Rim negativno izreče. Senator Bratina pa je bil bolj optimist, saj je treba po njegovem mnenju samo izbrati pravi čas za vložitev priziva. Iz njegovih besed je namreč izšlo, da tudi v komisiji za mednarodne zadeve, katere je član, veje nov veter. Povedal je tudi, da se je pogovarjal z ideologom Lege Migliom in je dobil zagotovila, da Lega ni sovražno razpoložena glede problematike manjšin. Vendar bo treba ta prepričanja še krepko preveriti.

Glede stikov z Bossijevo Lego je prišlo na dan nekaj misli. Battello meni,

da je treba stopiti v stik tudi z njimi, da se njena politika in linija do manjšine le jasno pokaže. Treba je tudi obravnavati Lego, kot politično komponento, ki ima velik vpliv, posebno če bo njen trend še naprej pozitiven na prihodnjih volitvah. Istega mnenja je bil tudi Bratina, ki prepričano me-

ozemlju" in ne privilegira samo tržaške pokrajine. Tudi če se v dokumentu sodniki izražajo, da verjetno zaščitnega zakona ne bo, se naslanjajo na že obstoječo zakonodajo. Če bi bila boljje aplicirana, bi Slovenci že imeli marsikatero pravico. V tem smislu je povedal svoje mnenje

tako krčevitega odpora do Slovencev, kakor nekdanj. Samo nekateri tržaški šovinisti, ki so povrh tega še bili izvoljeni v levih strankah, dvigajo določen vik in krik. Ostajajo pa vedno bolj osamljeni, kar je nadvse pozitiven dokaz strpnosti. Z druge strani, meni Bratina, Italija si tudi z

ni, da Lega ni negativno opredeljena glede Slovencev.

Druga važna tema diskusije je bila pomembnost rabsod-TARA, ki se sklicuje na mnogo že obstoječih zakonov in s katerimi se že danes da operirati. Posebne važnosti, je povedal odv. Sanzin tudi dejstvo, da se bo tudi na goriški sodnji Slovenec lahko zagovarjal v svojem jeziku. Tržaško prizivno sodišče je namreč razveljavilo postopek proti sovođenjskemu županu Vitu Primožiču, ker mu ni bila dana možnost, da se je branil v svojem materinem jeziku. To odpira nove možnosti za Slovence na Goriškem. Rabsodba TARA je pomembna, ker prvič priznava iste pravice Goriškim Slovincem in "drugim, ki živijo na italijanskem

Budin, ki meni, da se pravice za Slovence v Italiji delijo na dve področji. To sta področje, kjer se ustvarja konfliktualnost in področje, kjer se pogoji za le-to ne ustvarjajo. Konfliktualnost je za tržaško občinstvo travmatična in deloma tudi za Goriško. Prav zato dvojezičnost ne bo prodrila v središča mest. Vsak smerokaz ali dvojezični napis je lahko kamen spotike. Z druge strani, meni Budin, novost slovenske televizijske mreže ne povzroča konfliktualnosti, ker je namenjeno ozkemu pasu gledalcev, ali v primeru radia poslušalcev.

Tudi Bratina je bil mnenja, da v tem trenutku se o zaščitnem zakonu sploh ne govori, podčrtal pa je druga važna dejstva. Povedal je, da ni več

manjšinskega vidika ne more privoščiti, da krši določene principe Evropske skupnosti. V senatu je namreč založena knjigarna v kateri je na pretek publikacij z manjšinsko problematiko v najbolj razvitih državah Evrope, npr. v Franciji. Prav zaradi tega je možno, da Italija ne bo ovirala Slovencev, z druge strani pa je težko pričakovati si kakršnokoli pomoč.

Večer je bil torej nadvse zanimiv, ker so politiki, v prvi vrsti DSL, trezno rabsodili o sedanjem političnem položaju na Goriškem in stopnjo strpnosti do Slovencev v naši deželi. Treba je vsekakor zabeležiti, da se nekaj le premika, previden optimizem je zato lahko utemeljen.

MJ

Klofuta za demokracijo

Razplet dogodkov na tržaški Pokrajini, ki je privedel do neverjetno hitre namestitve komisarja Marzosuja, dokazuje, mimo vseh političnih ocen, da je sedanji volilni sistem popolnoma neustrezno jamstvo za demokratično upravno življenje v krajevnih ustanovah.

Imenovanje komisarja, komaj štiri mesece po volitvah, ne more biti nič drugega kot hud poraz za demokracijo, pa čeprav je lahko komisar najbolj zanesljiva, poštena ali napredna oseba.

S komisarsko upravo se namreč pretrže normalno, demokratično soočenje, ki je osnova pri upravljanju javne stvari. Komisarska uprava je izredno stanje, ki bi moralo nastopiti le začasno, v izredno kriznih političnih trenutkih. Nevarno postaja takrat, ko upravlja komisar neko ustanovo 8 mesecev letno.

Vemo namreč, da komisar izvršuje strogo redne upravne zadeve; o pomembnih politično-upravnih izbirah navadno ne odloča.

Tako bo najbrž ostala brez odgovora ravnateljica tržaške slovenske višje šole, ki je v preteklih dneh opozarjala na straneh Primorskega dnevnika o hudih problemih naših šol; ravno tako bo ostalo v predalih dvoletno delo, ki ga je socialna služba tržaške Pokrajine opravila zato, da bi izpolnila deželna zakonska določila (v smislu D.Z. 33/88) o izvršilnih načrtih, ki bi jih morale Pokrajine dokončno izdelati v tem letu za prepotrebno preureditev zdravstvene in socialne službe na teritoriju.

Če se bomo vrnili na volišča spomladi brez novih volilnih pravil resno tvegamo, da zapravimo že itak nezadostna finančna sredstva (pokrajinske volitve stanejo okrog 1.300 milijonov...) in da bo rezultat v izvoljenem svetu še večja razcepljenost strank oz. skupin.

Res težko bo takrat obrazložiti ljudem, da je volilna pravica, temeljno demokratično sredstvo.

NIVES KOŠUTA

O volilnih zakonih

Trenutno je diskusija o volilnih zakonih v teku, zato podrobnosti niso še določene. Precej jasno pa je, da bodo bodoči volilni zakoni večinski. Saj če tega ne bo izglasoval parlament, bodo to rešitev verjetno vsilili sami z referendumom, ki bodo spomlad leta 1993.

V Italiji je vedno večje število ljudi prepričano, da je stanje v grobem sledeče: stranke, ene več, druge manj (glede tega ljudje vedno manj ločijo med eno stranko in drugo), so se vrinile v vse strukture, kjer se karkoli odloča in te strukture izkoriščajo za razsipavanje javnega denarja. V najboljšem primeru za klientelarne posege, v najslabšem pa kradejo v lastno osebno korist. Poleg tega, tudi tam, kjer so izvoljeni predstavniki poštene (tudi teh ni malo), zelo pogosto prihaja do tega, da je nemogoče sestaviti učinkovite uprave, ki bi razpolagale z dostojno večino. Pomanjkanje uprave s solidno večino pa navadno pomeni neučinkovito, kratkotrajno, šibko upravo, ki ne utegne upravljati. Pomanjkanje upravljanja pa povzroča večjo finančno škodo kot kraja sama. Poleg tega ima obstoječi volilni sistem še eno napako, ker onemogoča volilcem, da izberejo kdo bo upravljal, oziroma vladal. Izvoljeni predstavniki, potem, ko so enkrat izvoljeni, se lahko kadarkoli povežejo s komerkoli. To navadno onemogoča ugotavljanje resnične osebne odgovornosti izvoljenih, saj se upravitelji lahko vedno izgovarjajo, tudi na najvišji ravni, da so jih zunanje sile prisilile, da so sprejeli določene sklepe.

Razen za občine, ki imajo manj kot tritisoch prebivalcev, je volilni sistem v Italiji povsod čisti proporcionalni. To pomeni, da je število predstavnikov, ki jih izvoli neka stranka sorazmerna s številom prejetih glasov. Zagovorniki tega sistema pravijo, da je ta najbolj demokratičen in da tudi ta sistem omogoča vse tiste rešitve,

ki jih skušajo doseči zagovorniki večinskih sistemov. Da se da tudi s čistim proporcionalnim sistemom doseči marsikaj, dokazuje primer Doline kjer svetovalci izvoljeni na listi SSK, PSI in KPI tvorijo solidno domačo večino. Toda taki primeri kot je Dolina so v italijanski stvarnosti bolj izjema kot pravilo. Pravilo bi postali, le pod pogojem, da bi bili ljudje v strankah in v izvoljenih svetih vsi nesebični in poštene. To pa je utopija.

Glavne napake, ki jih je pokazal sedanji proporcionalni sistem lahko najbolje prikažemo z nekaterimi primeri, ki niso teoretične skrajnosti, temveč pogosto predstavljajo pravilo:

1. primer: Na volitvah se predstavijo tri stranke. Dve, ki sta si med seboj konkurenčni, dosežeta vsaka skoraj 50%. Ena pa doseže le nekaj % glasov, vendar dovolj, da skupaj z eno ali drugo stranko doseže večino. Rezultat bo, da majhna stranka lahko izsiljuje obe večji, ker lahko katerikoli hip menja večino in zato dobi v svoje roke neprimerno večjo oblast, kot bi ji pritekala. Do podobnega izsiljevanja lahko pride celo v občinah pod tritisoch prebivalci, kjer se voli po večinskem sistemu. Dovolj je, da mala stranka, ko se poveže v skupno listo z večjo doseže, da je znotraj liste število njenih kandidatov tolikšno, da bo v občinskem svetu imela toliko svetovalcev, da lahko tvori večino po izbiri s stranko s katero se je povezala ali pa z opozicijo.

2. primer: Župana in odbornikov ne določajo volilci temveč stranke na medsebojnih pogovorih. Ko so župan in odborniki izvoljeni, lahko stranke katerikoli hip povzročijo krizo, ne da bi za to plačale karkoli. Pogosto so povod za krize izidi kakšnih volitev širom po državi, ki z občino samo nimajo nobene povezave, na katerih so stranke, ki sestavljajo upravo v občini o kateri govorimo, malenkost spremenile razmerje glasov.

3. primer: stranka je sama dobila absolutno večino, toda znotraj stranke ne vlada enotnost. Medsebojni boji znotraj stranke prevedejo do večje ali manjše upravne paralize. V sporih znotraj stranke navadno odločilno sodelujejo ljudje, ki sploh niso bili izvoljeni, ki pa zasedajo v vodstvu stranke odgovorna mesta. Krivice za upravno paralizo ni mogoče ugotoviti, saj lahko vsak, brez težav, meče odgovornost na druge.

Da bi se vsaj deloma rešili omenjenih težav, se je med poznavalci prej in nato med vedno večjim številom ljudi, začelo širiti mnenje, da je potrebna volilna reforma, ki naj sedanji proporcionalni sistem zamenja z večinskim. Ta sicer ne more rešiti vseh problemov v katerih se nahaja država, lahko pa pripomore, da se marsikateri reši.

Rešitev se vidi v takoiimenovanih večinskih sistemih in v direktni izvolitvi župana s strani volilcev. Glede podrobnosti so med posameznimi strankami in tudi znotraj samih strank precejšnje razlike. Poleg tega obstajajo precej močne sile, ki bi rade ohranile sedanjo oblast strank v čimvečji meri. Tudi med tistimi, ki z besedami zagovarjajo večinski sistem, so ljudje, ki z različnimi mehanizmi skušajo ohraniti sedanji sistem strank.

Na podlagi sedanjih tendenc obstaja realna možnost, da bo prevladala večina, ki predlaga direktno izvolitev župana. Direktna izvolitev župana pa sama na sebi ne reši problemov. Odvisno bo od tega, kakšne pristojnosti bo tako izvoljeni župan imel in kakšne pristojnosti bo imel občinski svet. Zato, da pride do resničnih sprememb, bi bil potreben sledeč sistem: volilci naravnost izvolijo župana, ta imenuje odbornike, ki ne morejo biti obnem svetovalci. Župan in odborniki odločajo o vseh občinskih zadevah. Občinski svet kontrolira, da župan in odbor korektno upravljata,

vendar se ne more vmešavati v upravne zadeve. Zato, da upravitelji ne postanejo samovoljni oligarhi mora imeti svet moč in pristojnost, da upravo in župana odstavi. Zato, da ne bi svet izsiljeval uprave s to možnostjo in na ta način obnovil sedanjo partitokracijo, je potrebno, da v primeru nezaupnice županu in upravi, poleg teh odstopi tudi svet in se gre ponovno na volitve.

Za volitve občinskih svetov pa so težnje sledeče: za občine pod deset tisoč prebivalcev, naj bi veljal čisti večinski sistem. To pomeni, da stranka ali lista ki dobi en sam glas več, kot drugouvrščena, dobi absolutno večino svetovalcev. Drugo uvrščena dobi ostale, tretje uvrščena in ostale pa nobenega. Za večje občine pa je v teku diskusija, ali naj tudi tukaj velja sistem kot za občine pod deset tisoč prebivalcev ali pa naj se vsaj deloma ohrani proporcionalni sistem, in sicer tako, da prva stranka ali lista dobi absolutno večino svetovalcev, ostali svetovalci pa naj se proporcionalno razdelijo med ostalimi strankami ali listami.

Nov sistem, če bo prevladal seveda, bo prinesel velike spremembe v samem načinu nastopanja na volitvah in v miselnosti volilcev samih. Poglejmo nekaj primerov:

Prvi primer: V občini obstajajo štiri stranke dve napredni in dve konservativni. Napredni imata skupno znatno več glasov kot konservativni. Če napredni nastopita ločeno in konservativni skupaj bo največ glasov dobila skupna konservativna lista, ki bo tako imela bodisi župana kot absolutno večino v občinskem svetu. Ta mehanizem bo silil stranke, da se povežejo v čim širše liste.

Drugi primer: Kot zgoraj imamo štiri stranke. Vsaka od konservativnih strank pa ima večjo moč kot napredni stranki skupaj. Nastop naprednih strank bi bil v tem primeru simboličen

saj bi se konservativni stranki uvrstili na prvo in drugo mesto in pobrali vsa izvoljena mesta. V tem primeru, ki je precej podoben situaciji v Tržaški občini, imajo napredni volilci še eno možnost in sicer, da s svojim glasom podprejo najbolj naprednega, (ali, kar je isto, najmanj konservativnega) izmed konservativnih predstavnikov. V tržaškem primeru bi to pomenilo glasovati npr. za demokristjanskega župana, zato, da bo ta prevladal nad listarskim. Napredne stranke, če se odpovejo svojemu nastopu, lahko dosežejo še več, in sicer s pritiskom na manj konservativno stranko dosežejo, da ta izbere bolj naprednega kandidata, kot bi ga sicer.

Glede volitev v rimski parlament pa se diskusija vrti med čistim proporcionalnim in čistim uninominalnim sistemom. Uninominalni sistem predvideva približno sledeč mehanizem. Država se razdeli na toliko okrožij, kot je mest v parlamentu. Vsaka stranka ali lista predstavi v enem okrožju le enega kandidata. Izvoljen je tisti kandidat, ki prvo nedeljo dobi absolutno večino glasov. V primeru, da do tega ne pride, se naslednjo nedeljo pomerita med seboj prva dva uvrščena. Kdor dobi večino je izvoljen.

Čist uninominalni sistem, bi izbrisal iz italijanske stvarnosti praktično vse manjše stranke in krepko omejil moč večjih. Po mnenju nekaterih bi poleg tega odprl vrata raznim finančnim oligarhijam, ki bi lahko vsiljevale lastne kandidate. DSL je mnenja, da je potrebno, da se stranke, čeprav močno prenovljene ohranijo. Zato predlaga, da se uvede takšen uninominalni sistem, ki na eni strani omogoča volilcu, da izbira vlado in večino, na drugi pa da se ohranijo stranke. To bi bilo možno z izvolitvijo večjega dela predstavnikov s čistim uninominalnim sistemom, manjšega dela pa s proporcionalnim.

STOJAN SANCIN

Slovinci v Italiji: z novo politiko v novo obdobje

(nadaljevanje s 1 strani)

nančnim ciljem: vsekakor se postavlja dve vprašanji, in sicer če bo res verodostojen odraz manjšinskega pluralizma ter če se bo znal izogniti tveganju, da izgubi manjšina z dnevnikom svojo miselno in ustvarjalno avtonomijo pred "centralno" Ljubljano;

3. tudi odnos z matico je včasih prej umik pred tukajšnjo nenaklonjeno stvarnostjo kot nekaj normalnega,

včasih pa sploh se ta odnos zreducira na strankarsko raven;

4. vzdusje nam s kričečo desnico ni naklonjeno in mi se politično nekako iščemo.

Toliko bolj se moramo zato potruditi, da pomagamo oblikovati demokratično napredno "fronto" 51%. (Primer tržaške Pokrajine je zgovoren, saj center sam ne zado-

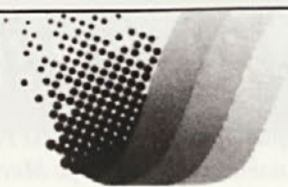
stuje več: ali se poveže s celotno levico ali z desnico, ali pa uprave ni ...). Za to so seveda potrebne programske platforme, ki bi morale (to je odvisno od nas) vsebovati v zvezi z našo manjšino take zahteve in cilje, ki bi bili uresničljivi, v kolikor bi lahko teoretično zbrali podporo večine volilcev in še prej političnih sil, ki bi oblikovale napredni kartel ali zavezništvo za volitve.

Na krajevni ravni, pomeni se prizadevati na primer za dvojezične table na Krasu, za poimenovanje nekaj ulic po slovenskih ljudeh v mestu in podobno, in ne osredotočiti naše zahteve na slovenščino v tržaškem občinskem svetu dobro vedoč vnaprej, da ne bo sprejeta. Naše zahteve bi morale biti take, da se bodo znotraj sredinskih strank nekateri vendarle potegnili zanje in jih z nami uresničili. Znotraj DC in drugih strank so ljudje, ki so nam bolj ali manj naklonjeni ter drugi, ki so proti nam. Slednji spadajo k desnici in to moramo spraviti v opozicijo. S takim pristopom bomo lahko računali na zmagovi-

te koalicije z večinskim volilnim zakonom v občinah, kot je na primer nabrežinska, kjer ja ne bomo dovolili, da zmaga desnica.

Tudi zahteva po globalni zaščiti gre postaviti na novo. Kazalo bi predlagati skupen (vsem slovenskim komponentam) zakonski predlog, ki bi predvideval za parlament okvirni zakon, bi naložil deželi in drugim krajevnim faktorjem uresničevanje pravic in zaščite. Ne več torej globalni, vsedoločujoči, detajlni zakon, ampak normativ, prilagojen novim časom, v katerih je na primer regionalni moment pridobil na pomenu in teži pred državnim.

To je v glavnih mislih povzeto Budinovo poročilo, ki se je na koncu dotaknilo še vprašanja prihodnjih deželnih volitev, na katere se DSL pripravlja povsem odprto na najširše rešitve tudi v slovenskem okviru, to je za rešitve, ki naj po vsebini nekako anticipirajo bodočo volilno reformo in naj vsekakor zagotovijo najvišje možno slovensko zastopstvo v okviru močnega naprednega demokratičnega tabora.

tiskarna

tipo-lito
graphart

Viale D'Annunzio 27/E
Tel. 040/772151